Prifysgol Cymru
Y Drindod Dewi Sant
University of Wales
Trinity Saint David

Yr Athrofa
Centre *for* Education
Addysg i Gymru | Education for Wales

www.athrofa.cymru

BA 2, Darlith 4
27/01/2022

a.karadog@pcydds.ac.uk
a.karadog@uwtsd.ac.uk

Cywair laith

Gwrandewch! Pa mor addas yw’r cywair?

Edrychwn yn awr ar y tirwedd. Nid gwastatir llyfn a geir yma ond gwlad o fryniau ac iseldiroedd bychain. Y mae’r rhanbarth yn ddiddorol i’r daearegwr fel enghraifft o ddyffryn hollt ond cofiwch nad dyffryn hollt mohono yn ystyr dirweddol y gair, ond darn o dir a suddodd rhwng dwy res o ffawtiau cyfochrog. Fedrwch chi wneud bras drawsdoriad i egluro hyn?

Pa mor addas ...?

X

- laith ffurfiol
- gormod o derminoleg
- brawddeg hir
- berf amhersonol
- cyflymder y dweud

Uned 1: Cywair Iaith

Deilliannau dysgu:

- ymwybyddiaeth o wahanol gyweiriau iaith
- deall sut i addasu iaith at bwrpas a chynulleidfa;
- dealltwriaeth o dermau: ffurfiol, safonol, llafar, tafodiaith, bratiaith
- adnabod nodweddion iaith penodol mewn darnau ysgrifenedig

Sut byddech chi'n siarad mewn sefyllfa benodol?

- Del Boy?

- Y Frenhines?

Beth yw Cywair Iaith?

- Mae'r un peth yn wir yn y Gymraeg.
- Sut byddech chi'n trafod gyda:

Dosbarth o blant

Pennaeth

Eich ffrindiau ar nos Sadwrn?

Rhieni

Iaith Gywir?

- Oes y fath beth ag ‘iaith gywir’?
- Pa fath o iaith y byddwch chi’n ei defnyddio yn yr ysgol?

Cywair Iaith

cywair iaith cywair iaith cywair iaith cywair iaith cywair iaith

Addasu y math o iaith ar gyfer gwahanol sefyllfaoedd –

dyna yw ystyr

Cywair Iaith

Cywair Iaith

Rhaid addasu iaith

1

Iaith Safonol

gyda dosbarth cyfan i fod yn batrwm o iaith

2

Iaith fwy naturiol gyda grŵp

i sefydlu perthynas wahanol

3

Gydag unigolyn

Iaith sy'n gydnaws a safon yr unigolyn ar lefel 1:1

Mathau o iaith

- Safonol/Ffurfiol e.e. ‘Rydw i’ yn lle ‘Dw i’
- Clasurol ‘Yr Iesu a ddywedodd’
- Llafar/Sgyrsiol – iaith bob dydd
- Bratiaith –iaith lafar â llawer o Saesneg
- Tafodiaith – iaith sy’n arbennig i rannau o Gymru e.e. losin, taffis, da-da, fferins

Safonol	**Ma’ nhw di ffinisho’r gwaith yn rili cyflym.**
Llafar	**A’r gwaith a orffennwyd yn dra chyflym.**
Bratiaith	**Ma’nhw ‘di gorffen y gwaith yn gyflym iawn.**
Tafodiaith	**Gorffennwyd y gwaith yn gyflym iawn.**
Clasurol	**Jiw! Ma’ nhw ‘di cwpla’r gwaith yn gloi iawn.**

Bratiaith	**Ma’ nhw di ffinisho’r gwaith yn rili cyflym.**
Clasurol	**A’r gwaith a orffennwyd yn dra chyflym.**
Llafar	**Ma’nhw ‘di gorffen y gwaith yn gyflym iawn.**
Safonol	**Gorffennwyd y gwaith yn gyflym iawn.**
Tafodiaith	**Jiw! Ma’ nhw ‘di cwpla’r gwaith yn gloi iawn.**

Beth sy'n addas ar gyfer dosbarth?

- Dosbarth cyfan – modelu iaith.
- Chi yw patrwm iaith y disgyblion!
- Grŵp – sefydlu perthynas agosach
- Disgyblion unigol – yn ôl lefel eu gallu.

- Athro da/Athrawes dda = Dealladwy!

Nodweddion penodol

Chwiliwch am rai o'r nodweddion hyn

- Geirfa bynciol / swyddogol
- Pwyntiau bwled
- Geirfa benodol i agor a chloi
- Berfau cryno / Berfau amhersonol
- Geirfa lafar
- Geirfa / ymadroddion perswadio a mynegi barn
- Tystiolaeth/ Rhesymu

Cywair ...?

Annwyl Bennaeth

Hoffwn wneud cais i gael byrddau gwyn rhyngweithiol i'r adran Fathemateg.....

Does dim dwywaith nad yw'r adnodd hwn yn fodd i amrywio'r dulliau addysgu gan alluogi cyfleoedd ar gyfer ymchwiliadau a gemau mathemategol.....

Byddem fel adran yn ddiolchgar pe baech yn rhoi ystyriaeth lawn i'r cais fel bod ein disgyblion yn datblygu'n fathemategwyr brwd a chymwys.

Diolch yn fawr am eich cydweithrediad.

Yn gywir

Cywair ffurfiol, safonol

Agoriad a chlo priodol

Defnyddio berfau cryno

Elfen berswadiol

Annwyl Bennaeth

Hoffwn wneud cais i gael byrddau gwyn rhyngweithiol i'r adran Fathemateg……..

Does dim dwywaith nad yw'r adnodd hwn yn fodd i amrywio'r dulliau addysgu gan alluogi cyfleoedd ar gyfer ymchwiliadau a gemau mathemategol…….

Byddem fel adran yn ddiolchgar pe baech yn rhoi ystyriaeth lawn i'r cais fel bod ein disgyblion yn datblygu'n fathemategwyr brwd a chymwys.

Diolch yn fawr am eich cydweithrediad.

Yn gywir

Geirfa ac ymadroddion mynegi barn

Rhesymu a chyfleu barn

Defnyddio geirfa addysgol, bynciol

Llythyr ffurfiol

Cywair ...?

>Gwaith manwl wedi'i gynllunio'n ofalus.

>Defnydd cywir o dermau gwyddonol.

>Dealltwriaeth dda o'r cysyniad gwyddonol.

>Canlyniadau'r arbrawf wedi'u dadansoddi'n gywir a'u prosesu gan ddefnyddio TGCh.

Targed:
>Angen llunio casgliad sy'n crynhoi dy ganfyddiadau arbrofol.

Cywair iaith ar gyfer CA..?

Cywair Iaith, safonol

Pwyntiau bwled cryno

Sylwadau pynciol

Sylwadau adeiladol

>Gwaith manwl wedi'i gynllunio'n ofalus.

>Defnydd cywir o dermau gwyddonol.

>Dealltwriaeth dda o'r cysyniad gwyddonol.

>Canlyniadau'r arbrawf wedi'u dadansoddi'n gywir a'u prosesu gan ddefnyddio TGCh.

Targed:
>Angen llunio casgliad sy'n crynhoi dy ganfyddiadau arbrofol.

Targed ar gyfer gwelliant

Adborth

Cywair iaith ar gyfer CA..?

Cywair laith ...?

Coda’r sbwriel ’na os gweli’n dda a phaid â gadal imi dy weld yn taflu sbwriel eto. ’Nest di ddim gwrando ar y Pennaeth yn y gwasanaeth bora ’ma yn rhybuddio pawb? Dylet ti fod yn gwbod felly be’ di’r gosb. Dyma dy rybudd ola’. Ti’n dallt?

Cywair Iaith: iaith lafar naturiol

ffurfiau gorchmynnol

’na

bora

gadal

dallt

Coda’r sbwriel ’na os gweli’n dda a phaid â gadal imi dy weld yn taflu sbwriel eto. ’Nest di ddim gwrando ar y Pennaeth yn y gwasanaeth bora ’ma yn rhybuddio pawb? Dylet ti fod yn gwbod felly be’ di’r gosb. Dyma dy rybudd ola’. Ti’n dallt?

’nest

gwbod

be’

tafodiaith

ola’

BOD

Mae sut rydych yn eich cyflwyno eich hun yn hynod o bwysig:

Ffurf bresennol	Llafar iawn	Anffurfiol	Iaith gyfoes	Ffurfiol
Cadarnhadol	Fi yn	Dw i'n	Rydw i	Rwyf
Negyddol	Fi ddim/ Smo fi/Sa i/Nagw i	Dw i ddim	Dydw i ddim	Nid wyf

Roeddwn i…

Cadarnhaol	O'n i'n (mynd)	Ro'n i'n	Roeddwn i'n	Yr oeddwn yn
	Nagon i'n (mynd)			
Negyddol		Do'n i ddim yn	Doeddwn i ddim yn	Nid oeddwn yn

Sillafu Berfau

Anffurfiol	Ffurfiol
Neud	Gwneud
Bydde	Byddai
Gweles i	Gwelais
Whare	Chwarae
Gweud	Dweud

Diwedd Geiriau

Anffurfiol ‘e’	Ffurfiol ‘ef’
Pentre	Pentref
Tre	Tref

Anffurfiol ‘e’	Ffurfiol ‘au’
Colege	Colegau
Dyddie	Dyddiau

Y Treiglad Trwynol

- t > nh
- c > ngh
- p > mh
- b > m
- g > ng
- d > n

Rhagenwau

Anffurfiol	Cywir
Tad fi	Fy nhad i
Car fi	Fy nghar i
Plentyn fi	Fy mhlentyn
Brawd fi	Fy mrawd i
Dant fi	Fy nant i
Gardd fi	Fy ngardd
Hefyd	
Mam fi	Fy mam i
Llaw fi	Fy llaw i

Geiriau i'w hosgoi

So!

actually

Really

Basically!

Just

Llyfr Glas Nebo, Manon Steffan Ros

- Addaswch y ddau baragraff canlynol o'r iaith lafar a geir yn Llyfr Glas Nebo I iaith sydd mewn cywair ffurfiol/lenyddol.

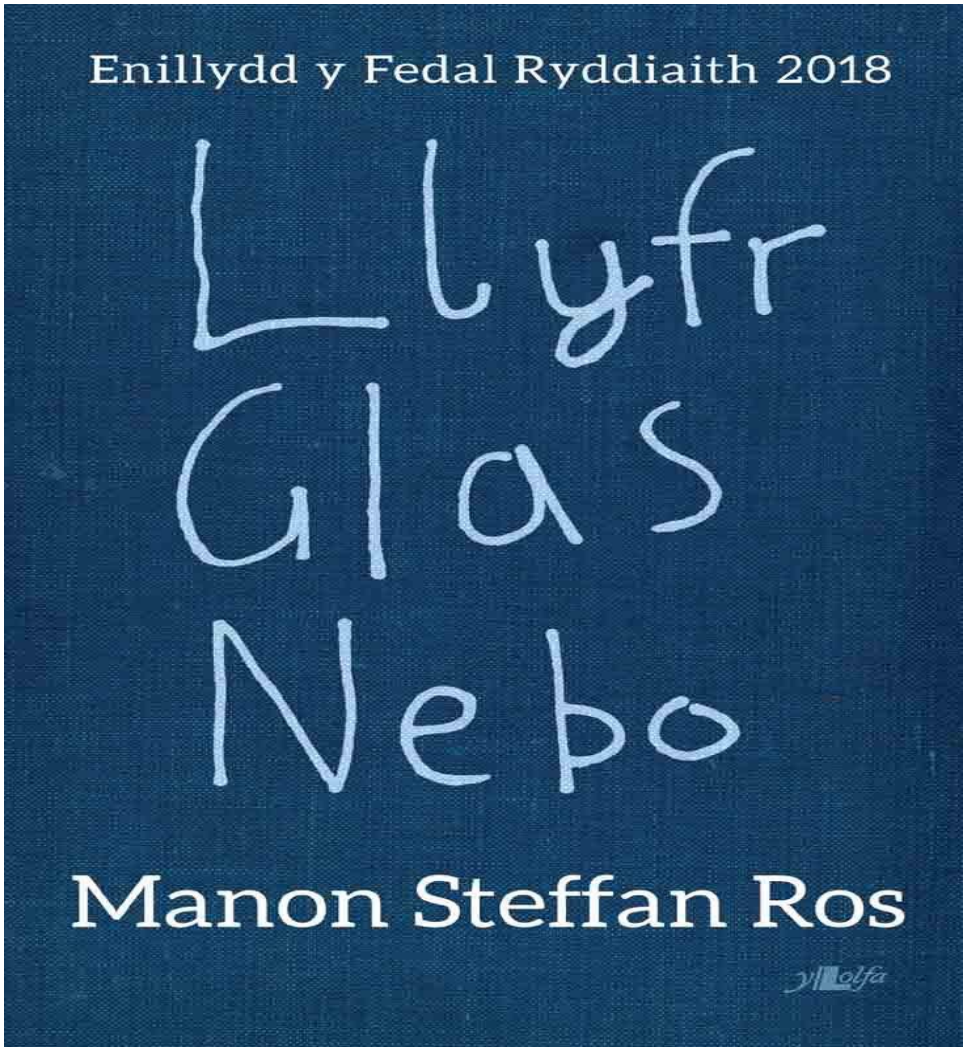

Llyfr Glas Nebo, Manon Steffan Ros

- Felly cofiwch gynnwys:
- Berfau Cryno
- Ffurfiau cyflawn geiriau
- Sillafu yn ffurfiol
- Ychwanegu'r Negydd 'Ni', er enghraifft, lle bo angen.

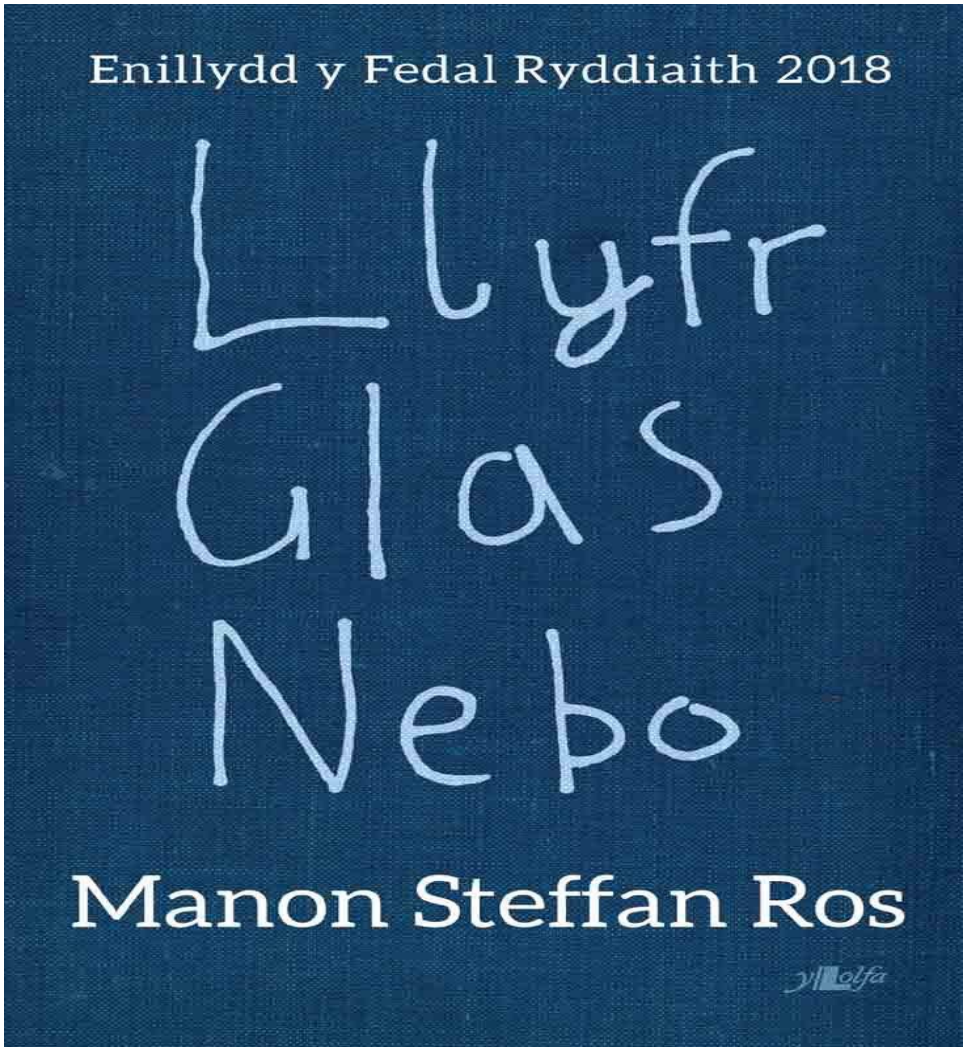

Llyfr Glas Nebo, Manon Steffan Ros

- Ma Mam yn deud mai sgwennu fa'ma ydi'r ffor' ora rŵan. Achos fod ganddi hi ddim mynadd i 'nysgu i, dwi'n meddwl, dim mynadd neu ddim egni. Dwi'm yn siŵr pa un, neu os oes 'na wahaniaeth.
-
- Fedra i ddim cofio gweddill y sgwrs, dim ond fod normalrwydd afiach wedi'n meddiannu ni oll. Na, doedd dim angen i mi ddeffro Siôn i ffarwelio â nhw ond roedd Mr Thorpe yn dymuno iddo gael ei holl dŵls o'r sied. Na, ddylwn i ddim dod allan i godi llaw ar y car. Roedd yr injan yn rhedeg yn barod, a doedd neb eisiau gwneud ffŷs.